

Militaire Spectator.

Zaterdag, den 4den Augustus.

De *Militaire Spectator* verschijnt op onbepaalde tijden. Men abonneert zich voor 10 nummers, bij alle Postdirecteuren en Boekhandelaren, door het geheele Koninkrijk à f 2, 25, franco per post. De Jaargang zal de 40 nummers niet te boven gaan. Alle inzendingen geschieden, franco, aan de Uitgevers BROESE & Comp. te Breda, met het opschrift: *Voor den Militairen Spectator*.

TOGT NAAR PALEMBANG.

in 1821.

(Vervolg van N°. 14 en slot.)

De tijding van deze, voor de Hollandsche wapenen zoo roemvolle, gebeurtenissen werd op *Java*, met geestdrift, ontvangen. Weinige maanden later werd zij ook in het Moederland, met luide vreugde, aangekondigd.

Den 3^{en} Julij zond de Opperbevelhebber twee officieren naar den Sultan, om denzelven, met zijnen oudsten zoon, aan boord van het fregat de *Dageraad* te geleiden. De Sultan, omringd van zijne broeders en een groot aantal vertrouwden en vrouwen, ontving deze officieren werkelijk met veel waardigheid. Zijne bevelen werden in deze, voor hem zoo zeer nederdrukkende, omstandigheden, niet te min als eertijds opgevolgd; en nadat hij zijne kinderen, ten getalle van twaalf, alle beneden de drie jaren, had doen aan boord brengen, en zijne goederen mede waren overgevoerd, gaf hij te kennen zich met zijne vrouwen te willen inschepen (1). De Sultan kwam te *Batavia* aan, vertrok vervolgens naar het fort *Oranje*, en werd later, als staatsgevangene, op het eiland *Ternate*, in de Moluksche eilanden, bewaakt.

De stad *Palembang* ligt op 2° 53' Z. B. De *Soensang* loopt door haar midden en deelt de stad in twee deelen. De Maleiers en Arabieren bewonen de west- en de Chinezen de oostzijde. De bevolking van deze laatste bestond nu slechts uit 2000 zielen; terwijl de gezamenlijke bevolking thans 40,000 inwoners bedraagt (2).

Des Sultans oude en nieuwe kratons of dalems, aan

(1) Acht vrouwen van eene schoone gestalte, met sluijers overdekt, volgden den Sultan. Bij derzelver komst aan de *Dageraad*, wilde hij ze niet aan boord doen overgaan, zoo niet alle lichten werden uitgedaan en de nieuwsgierigen verwijderd.

De Bevelhebber van dat vaartuig had in last, om deze reizigers met de meeste achting te behandelen. De vrouwen traden aan boord en bleven gedurende de geheele reis onzichtbaar.

(2) De geheele bevolking van het *Palembangsche* rijk wordt op 600,000 zielen geschat.

de westzijde op een verhoogd terrein gelegen, bestaan uit eenige fraaije gebouwen, tuinen en plantsoenen, op dat tijdstip zeer verwaarloosd, alles omgeven van eenen hoogen en dikken tigchelsteenen muur, met vier bastions versterkt, te zamen 105 stukken geschut voerende, en welke deze ligging, met de aan de rivierzijde opgerigte steenen en aarden bentings, voor eene goede verdediging valbaar maakt (3).

Aan den uitloop van den *Ogan* in de *Moussi* of *Soensang*, is de grond merkelyk hooger. Aldaar hebben de *Palembangsche* vorsten eenige kleine lusthuizen, welker ligging te dier plaatse des te verkieslijker is, daar dezelve door de teelt van allerlei soort van vruchten zeer veraangenaamd wordt.

De huizen te *Palembang* zijn, eenige van bamboes, andere van hout zamengesteld, en meestal met roode aarden pannen bedekt. De oevers van de *Soensang*, door derzelver lage ligging aan overstroming onderworpen, maken het noodzakelyk de huizen, welke aan den wal staan, op hooge stijlen van zware balken te bouwen; andere, in de rivier zelve gelegen, zijn drijvende huizen op bamboezen vlotten; met welke de huisgezinnen naar verkiezing, van standplaats kunnen veranderen. Deze

(3) Indien *Mahmoed Badaroedien* tot het besluit had kunnen komen, om de kratons te verdedigen, zoude de vermeestering van dezelve niet alleen zeer bezwaarlyk geweest zijn, maar zoude zelfs zeer veel bloed hebben moeten kosten. Alvorens de schepen eene behoorlyke ligging konden aannemen, waren dezelve lang aan des vijands vuur blootgesteld; en, zelfs na het aannemen van eene goede stelling, zoude men genoodzaakt geworden zijn, deze te verlaten, zoodra de vijand gebruik gemaakt zoude hebben van zijne rakets *api*. De troepen zouden bij geene mogelijkheid hebben kunnen handelen, dan nadat er eigens bres zoude zijn geschoten; en zelfs na de bestorming der bres bleef den vijand nog een tweede verdedigingspunt of reduit, in den nieuwen kraton over, waar hij met voordeel den aanval kon afwachten.

Ook toont de verdediging van *Palembang* in 1679 en later, wat er te wachten is, wanneer er aan eenen manmoedigen wederstand gedacht wordt, en dat dit punt werkelijk voor eene vertwijfelde verdediging valbaar is.

huizen worden in de Palembangsche bovenlanden aangemaakt en bevatten somtijds 4 tot 6 vertrekken, behoorlijk van matwerk, waarin de Palembanger zoo zeer uitmunt, versierd. Deze woningen zakken de rivier af en worden te *Palembang*, naar mate van derzelver grootte, van 20 tot 40 Spaansche daalders verkocht. Ook in de bovenlanden van dit rijk wordt eene soort van prauwen (*pantjallons*) aangemaakt, welke, door hunne bijzondere constructie, eenige aanmerking verdienen.

De menigte van houtrijke bosschen der Palembangsche bovenlanden leveren boomen op, welke tot het zamenstellen van deze prauwen bijzonder geschikt zijn. Nadat dezelve van derzelver takken ontbloot zijn, worden zij, door middel van vuur, uitgehold en bekomen alsdan de vorm van een *canot*, zeer spits aan de uiteinden en van eene buitengewone lengte.

Eene van de statie-prauwen des Sultans was 70 voet lang, op 6 voet breedte en 3 voet diepte. Om tegen de hitte beschut te zijn, worden deze *pantjallons* meestal met daken bedekt. Door 40 roeijers bestuurd, worden deze vaartuigen op eene, den Indianen zoo eigenaardige wijze, met kleine riemen (*paguijen*) tegen den sterksten stroom, met eene verwonderenswaardige snelheid, opgevoerd. Meestal heffen zij daarbij een wild en woest gejuich aan.

De noodzakelijkheid, om in eene zoo handelrijke stad als *Palembang*, steeds met elkander gemeenschap te hebben, hetwelk alleen te water geschieden kan, deed ook kleine booten tot dat einde in gebruik zijn. Veelal hebben deze slechts een voet diepte, op 2 breedte en 4 lengte, moettende de roeijer zorgen het evenwigt te bewaren, daar deze vaartuigen ligtelijk aan omslaan zijn blootgesteld.

Kanons, lilla's, scherpe wapenen en buskruid.

Men kan met geene zekerheid bepalen, op welk tijdstip de Palembangers begonnen hebben kanonnen te gieten en vuurwapenen te vervaardigen. Indien zij zulks van de Europeërs geleerd hebben, hetwelk echter door verschillende schrijvers in twijfel wordt getrokken, hebben zij van dat onderwijs al dadelijk veel voordeel genoten; daar de oudste Portugesche schriften melden, dat zij daarvan reeds gebruik maakten, ten tijde dat deze natie de Indische zeeën het eerst bezochten (1).

De zamenstelling hunner metalen stukken (ijzeren vervaardigen zij niet) bestaat uit $\frac{1}{2} \frac{8}{5}$ rood koper, $\frac{4}{5}$ lood, $\frac{2}{5}$ tin en $\frac{1}{5}$ geel koper. Zij gieten deze stukken, welke zij *lilla's* noemen, over de kernstang.

Het grootste stuk, dat men nu laatst te *Palembang* gezien heeft en ook het grootste is, dat immer aldaar

gegoten werd, had eene lengte van 9 voet. Daaruit kon een kogel van tusschen de 12 en 18 pond geschoten worden, komende deszelfs middellijn echter naderbij een 12 dan een 18 ponder. Dit stuk is voor ruim vijftig jaren te *Palembang* gegoten, zoo mede de kleine metalen stukken, welke men in den Kraton gevonden heeft.

Thans bestaat er niets meer van hunne kanongietery, en de kogelgietery, eene gebrekkige navolging van hetgeen in Europa bestaat, had nog laatstelijk eenige kogels opgeleverd. 40 kogels van 8 à 12 pond hadden zij daggelijks kunnen gieten. In de batterijen zijn vele gesmede kogels gevonden.

Scherpe wapenen worden te *Palembang* uitmuntend schoon vervaardigd. Derzelver krissen en klebans zijn zeer gezocht. Ook maken zij geweren; doch wijken hunne modellen geheel van de Europeesche af.

De bestanddeelen van het buskruid te *Palembang* zijn $\frac{2}{3}$ salpeter, $\frac{1}{5}$ kolen en $\frac{1}{5}$ zwavel. De salpeter (kunst salpeter) vervaardigen de Palembangers zelven, en bekomen die gedeeltelijk ook uit *Bengalen*. De houtskolen branden zij ook zelven en, hebben daartoe ovens, zoo als bij de Europeanen gebruikelijk is.

Ter vermenging van deze bestanddeelen, worden de kolen in een zoogenaamd tomboks blok gedaan, fijn gestooten en door eene zeef, van rotting gemaakt, gezuiverd. De salpeter en de zwavel worden gesmolten, gezuiverd en daarna op dezelfde wijze als de houtskolen behandeld. Alle deze deelen worden door elkander gemengd, bevochtigd en andermaal in tomboksblokken gestampt.

Deze vermenging geschiedt alleen naar gissing. De Palembangers kennen geene bepaling van hoeveelheid van ieder der vereischte bestanddeelen. De korreling geschiedt door middel van eene zeef van rotting, waarvan men de fijne en voltooide arbeid niet genoeg bewonderen kan. Intusschen is het gebrekkige der bereiding oorzaak, dat hun buskruid van eene slechts zeer zwakke hoedanigheid is. De Palembangers hebben zich dan ook, in de hier boven beschreven gevechten, voornamelijk van Engelsch buskruid bediend. Deze laatste bijzonderheid wordt, onder anderen, ook daardoor bevestigd, dat men in de batterijen van de *Gombora*, 2000 ponden buskruid in vaten gevonden heeft, welke met Engelsch merk voorzien waren.

HOLLANDSCHE VOLKSGEEST.

» De ondervinding is de beste leermeesteres. — Niet alleen voor enkele personen geldt deze spreuk, maar ook voor geheele volken in hun maatschappelijk verkeer, zoowel ten opzichte van hen-zelfen, als ten aanzien van de hen omringende en naburige volken. Zoo oefenen de ondervinding, de omstandigheden, algemeene rampen, of noodlottige gebeurtenissen, somtijds den grootsten invloed op het eigendommelijk karakter van een volk uit — doen somtijds dat karakter geheel verloren gaan — vermengen

(1) HERRT, *Voyages* en 1677, spreekt van vuurmonden gegoten vroeger dan de komst der Europeanen. ARGENSOLA over hetzelfde onderwerp, - MAANDEN *Hist. of Sumatra*. Ook volgens de getuigenissen der Palembangers, welke men daarnaar gevraagd heeft, zouden de Arabieren hunne onderwijzers geweest zijn.